

RELIGIØSITET OG
FORHOLDET TIL FOLKEKIRKEN
BOG 2 - KVALITATIVE STUDIER

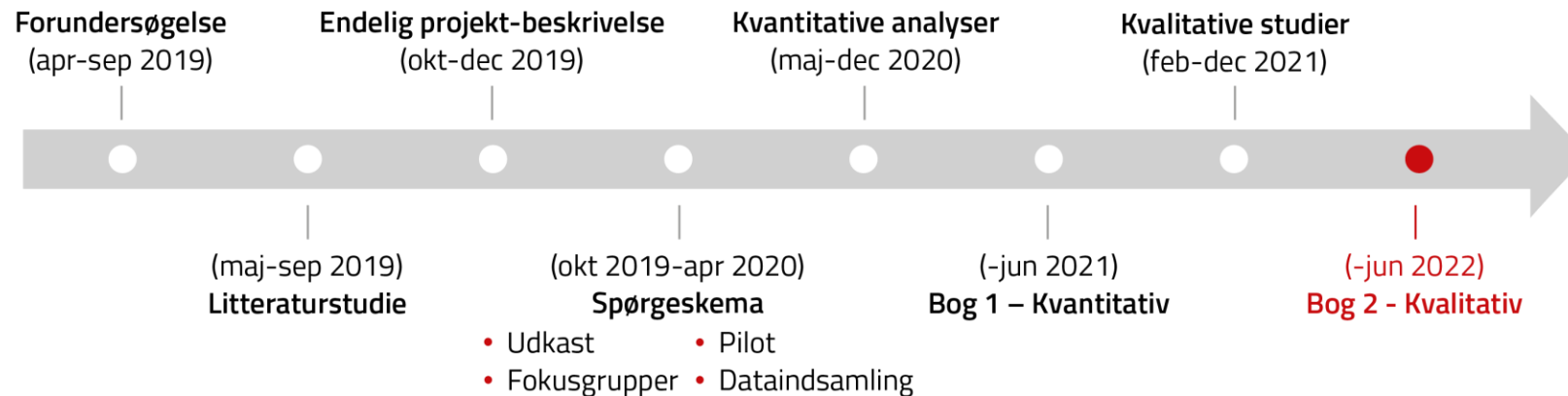
RELIGIØSITET OG FORHOLDET TIL FOLKEKIRKEN

Kort om undersøgelsen

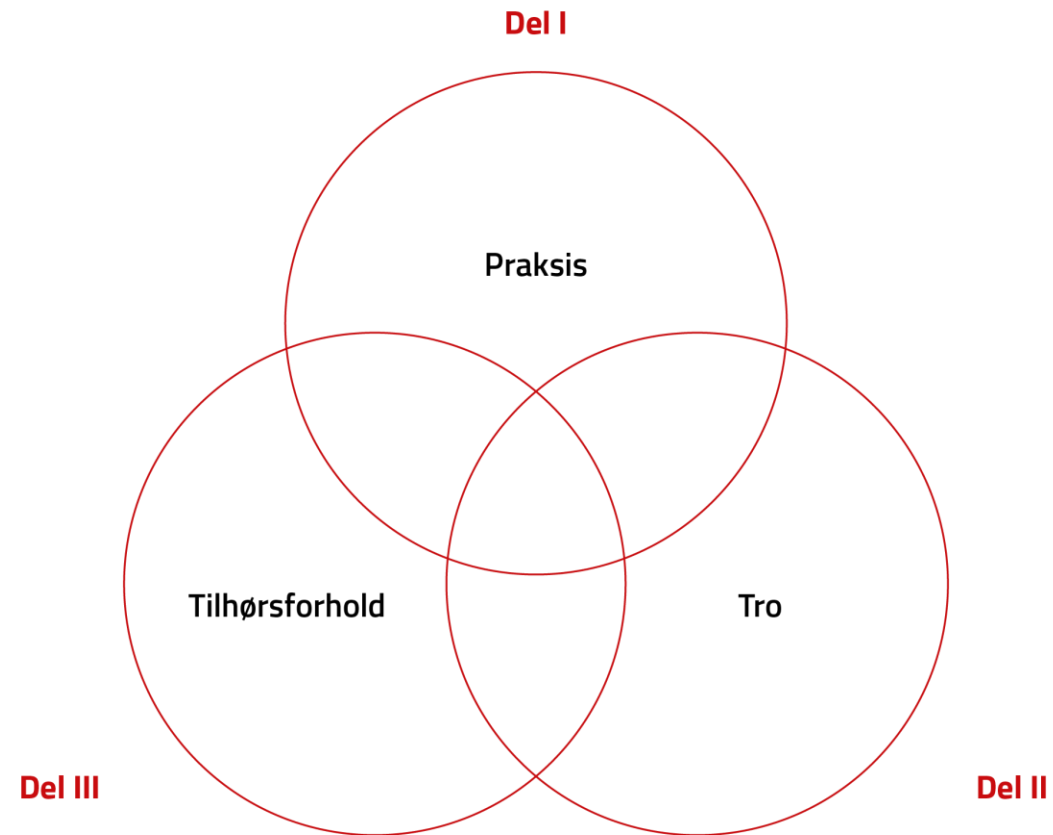
- Kvantitativ undersøgelse blandt 4000 voksne danskere om trosforestillinger, religiøs adfærd og holdninger til folkekirken
- Kvantitative analyser af sammenhænge mellem svar og grupperinger ud fra svarmønstre
- 84 kvalitative uddybende livshistoriske interviews af personer i de forskellige grupper
- Resultat: to bøger – en kvantitativ (2021) og en kvalitativ (2022)
- Til gentagelse hvert 10. år

Faglig følgegruppe

- *Funktion:* Giver fagligt input til undersøgelsen
- *Inddragelse:* Kvalificerer følgende 1) spørgeskema, 2) foreløbige fund af kvantitative analyser, 3) bog 1 – kvantitativ analyse og 4) foreløbige fund af kvalitative analyser og 5) bog 2 – kvalitativ analyse
- *Medlemmer:*
Professor, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, KU, Margit Warburg;
Postdoc, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, RUC, Astrid Krabbe Trolle;
Lektor, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, KU, Peter B. Andersen;
Professor emeritus, Sociologisk Institut, KU, Peter Gundelach

FOKUS I DE KVALITATIVE STUDIER

DEL I - PRAKSIS

RELIGIØS PRAKSIS

Figur: Matrix over religiøs praksis i tid og rum

		Tid	
		Offentligt tidspunkt	Privat tidspunkt
Rum	Offentligt rum	<ul style="list-style-type: none">• Folkekirkelige handlinger• Folkekirkens gudstjenester• Folkekirkelige aktiviteter	<ul style="list-style-type: none">• Besøg i folkekirkens kirkerum• Besøg på kirkegårde• Privat bisættelse og askespredning
	Privat rum	<ul style="list-style-type: none">• TV- og radiogudstjenester• Onlinedgudstjenester• Frikirkers gudstjenester og aktiviteter (når annonceret)	<ul style="list-style-type: none">• Private ritualer• Aftenbøn

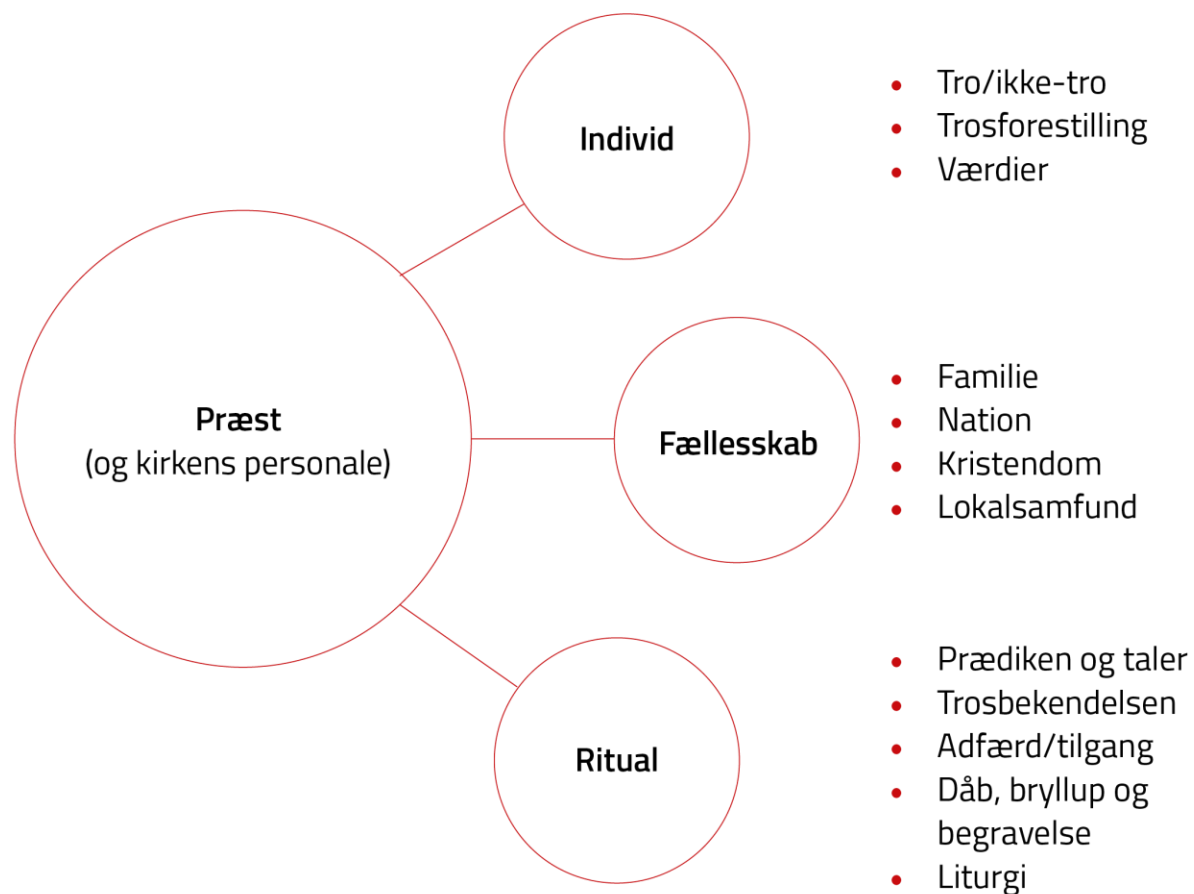
OFFENTLIG RELIGIØS PRAKSIS

Figur: Offentlig religiøs praksis

		Tid	
		Offentligt tidspunkt	Privat tidspunkt
Rum	Offentligt rum	<ul style="list-style-type: none">• Folkekirkelige handlinger• Folkekirkens gudstjenester• Folkekirkelige aktiviteter	<ul style="list-style-type: none">• Besøg i folkekirkens kirkerum• Besøg på kirkegårde• Privat bisættelse og askespredning
	Privat rum	<ul style="list-style-type: none">• TV- og radiogudstjenester• Onlinegudstjenester• Frikirkers gudstjenester og aktiviteter (når annonceret)	<ul style="list-style-type: none">• Private ritualer• Aftenbøn

PRÆSTEN SOM MEDIATOR

- At høre til eller ej
- Følelse af fællesskab
- Del af familiens fortælling - hvem de er
- Særlige og uforglemmelige oplevelser
- Varig betydning for relation til en præst
- Tilpasning af ritual giver oplevelse af personlig relation til præst
- Positive oplevelser kan opveje negative
- At præst der er flyttet til andet sogn alligevel forestår ritual betyder meget
- Rummelighed, støttende, nærvær og situationsfornemmelse opfattes positivt
- Politisering, moralisering, at skubbe til kirkegængerens holdninger og eventuelle indbyrdes uenigheder opfattes ofte negativt

Præstens evne og vilje til mediering har afgørende betydning for oplevelsen af praksis og også for forholdet til folkekirken

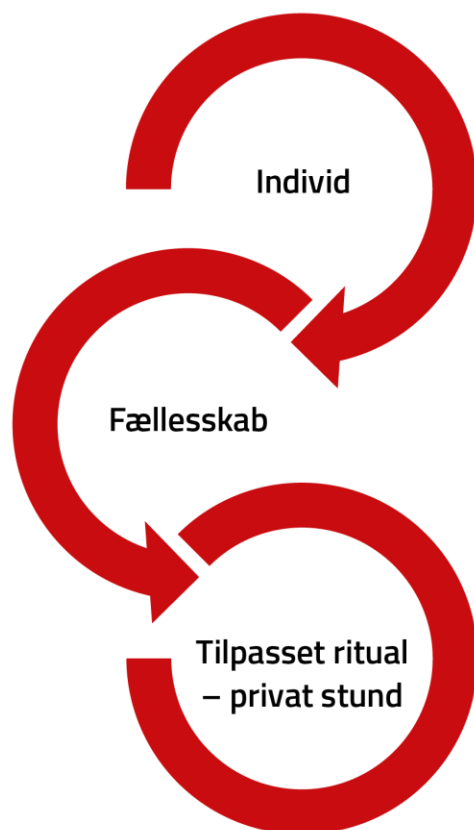
PRIVAT PRAKSIS

Figur: Privat praksis

		Tid	
		Offentligt tidspunkt	Privat tidspunkt
Rum	Offentligt rum	<ul style="list-style-type: none">• Folkekirkelige handlinger• Folkekirkens gudstjenester• Folkekirkelige aktiviteter	<ul style="list-style-type: none">• Besøg i folkekirkens kirkerum• Besøg på kirkegårde• Privat bisættelse og askespredning
	Privat rum	<ul style="list-style-type: none">• TV- og radiogudstjenester• Onlinegudstjenester• Frikirkers gudstjenester og aktiviteter (når annonceret)	<ul style="list-style-type: none">• Private ritualer• Aftenbøn

INDIVIDUALISERET PRAKSISOPBYGNING

- Tro/ikke-tro
- Trosforestilling
- Værdier

- Familie
- Nation
- Kristendom/religiøst fællesskab
- Lokalsamfund

Privat praksis i offentligt rum

- Kirkebygning – kultur og ro (Hans, Henny)
- Kirkerummet (Gitte)
- Bøn i offentligt rum (Hans)
- Besøg på kirkegården – smukt sted, ro, besøg og vedligehold af gravplads
- Vielse i naturen (Trine)
- Askespredning over havet (Anonym)

Privat praksis på offentligt tidspunkt

- TV-gudstjenester (Ib)
- Online-gudstjenester (Dennis)
- Frikirker (Dan)

Praksis i privat rum og tid

- Spirituel praksis (Thea)
- Bøn (Grethe, Dagmar)
- Offergaver og lystænding (Trine)

Individualisering ud fra den enkeltes og fællesskabernes behov giver frihed hvorved praksis bliver meningsfuld og værdiskabende på egne præmisser – den opleves autentisk

UDVIKLING AF PRAKSIS GENNEM LIVET

Udvikling med tilkobling af andre traditioner

- Østlige traditioner
- Spirituelle praksisser

Udvikling inden for samme tradition

- At gå hyppigere i kirke
- Benytte øvrige kirkelige aktiviteter mere
- Udvikle en mere udfoldet og ritualiseret bønspødspraksis i dagligdagen

UDVIDELSE AF BEGREB OM AKTIV KIRKEBRUG

Gængs forståelse af 'aktiv kirkebrug'

- Religionssociologiske studier: aktiv primært målt som deltagelse i gudstjeneste
- Folkekirkens tællinger: ofte primært deltagelse i gudstjeneste og nadver – dog enkelte stifter, der måler flere kategorier

Vores fund – 'aktiv kirkebrug' kan se meget forskelligt ud

- Debataftener – kristendommen og samfundet (Glenn)
- Samtalegrupper (Gry)
- Fortrinsvis sociale arrangementer (Dan)
- Besøg af kirker ud fra kulturel interesse (Hans)
- TV-gudstjenester (Ib)
- Online-gudstjenester (Dennis)
- Bøn (Fiona)
- Lystænding (Gorm)
- En stille stund (Gitte)
- Besøg på kirkegården (Ulf – smukt, Marianne – holder gravsted, Mathias – mindes og parkere tanker)

Interviewpersonerne føler sig ikke forpligtet af gudstjenesterne, men benytter kirken individualiseret

Grund til udvidelse af begrebet om 'aktiv kirkebrug', så det favner en bredere individualisering

DEL II - TRO

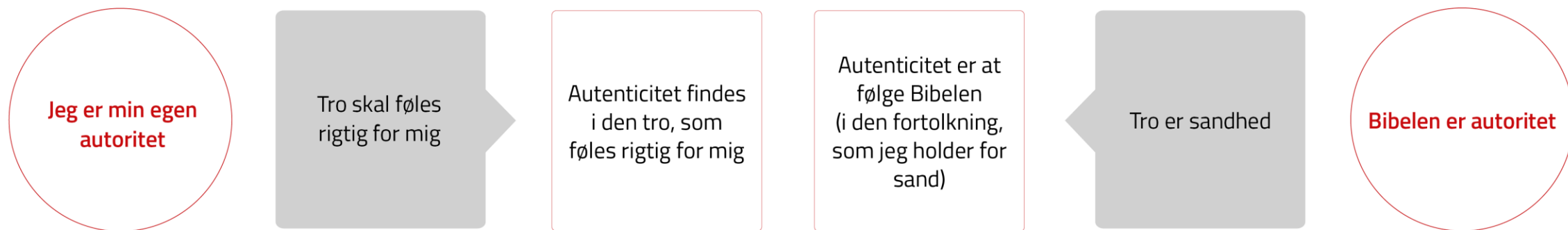
FORHOLDET TIL TRO OG KRISTENDOM

- I interviewene spurgte vi bredt ind til tro, mening, fylde i livet og forhold til tro og kristendom
- Alle 84 er døbt, og de fleste konfirmeret, og forholder sig derfor til folkekirke og kristendom

	Tro	Ikke-tro
Kristen	Kristentro Folkekirkekristendom Spiritualitet	Kristne værdier
Ikke-kristen	Spiritualitet Anden religion end kristendom	Agnosticisme Ateisme

TO SYN PÅ TRO

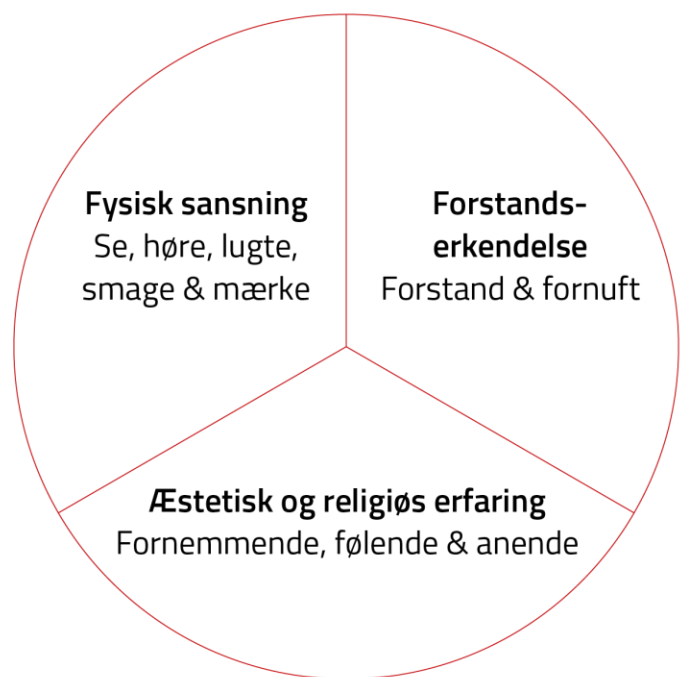
REFLEKSIONER OVER OG ERFARINGER MED TRO

- Ikke vant til at tale om tro – svært at sætte ord på (Frans)
- Kender til andres tro gennem dagliglivet (naboer, kolleger, skolekammerater, venner) (Karsten)
- Viden i modsætning til tro ► Skamfuldhed over religiøse oplevelser (Marianne)

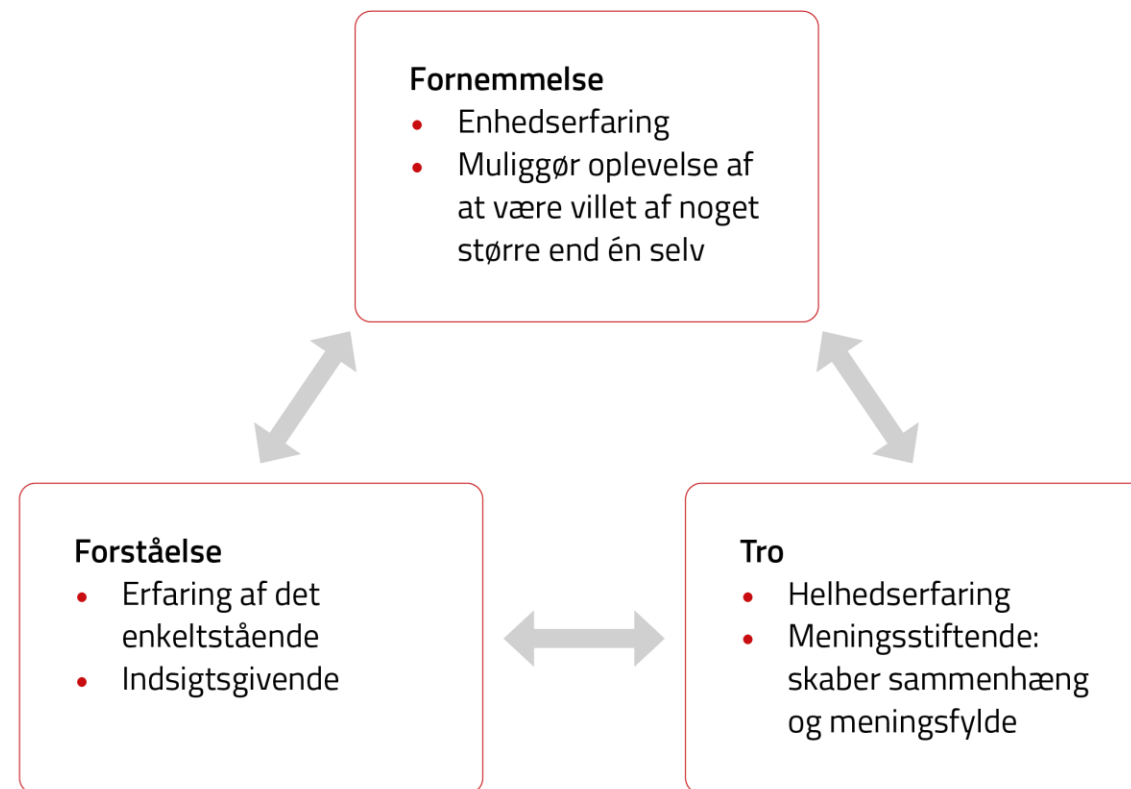

OPVALUERING AF DEN ÆSTETISKE OG RELIGIØSE OPLEVELSE

Figur: Tre tilgange til verden – pba. Jørgensen 2014

Figur: Den æstetiske og religiøse erfaring – pba. Jørgensen 2014

TROENS FUNKTION

- Tro som søgen efter meningen med livet – Karsten: at lære og finde en ny vej
- Selvudvikling med tro som redskab – Morten: kristendommen som kodeks i stræben for at være et godt menneske
- Religiøs coping – Fiona: Gud som et sted at vende sig mod ved hendes kones akutte indlæggelse og farens død

FORANDRINGER I TRO GENNEM LIVET

Tabel 5: Livsfase og årsager til forandringer i tro

Livsfase	
Barndom	Møde med adfærdsregulerende religion Dårlig oplevelse af konfirmationsforberedelse Erfaring af død Oplevelse af svigt eller manglende hjælp fra Gud
Ungdom	Kognitiv udvikling Identitetsudvikling Dannelse Erfaring af liv og død Åbenbaringsoplevelse
Voksenalder	Dannelse Søgen Venner Livspartner Graviditet og forældreskab Livskrise Kritisk sygdom og død Åbenbaringsoplevelse
Alderdom	Tid til fordybelse

DEL III - TILHØRSFORHOLD

HVAD GRUPPERNE FORTÆLLER OM TILHØRSFORHOLDET?

Livslangt tilhørsforhold

Kulturelt funderede medlemmer (14 interviews)

- Bred fundering i kollektive identiteter. Personlige møder med folkekirken og dens repræsentanter har betydning på forholdet til folkekirken

De distancerede medlemmer (13 interviews)

- Mange har tilhørsforhold uden tro

De varierede medlemmer (22 interviews)

- Stor forskellighed. Har opbygget et positivt forhold til folkekirken

Skift i tilhørsforhold

Ind- og genindmeldere (11 interviews)

- Har taget aktiv stilling til medlemskab og har skiftet tilhørsforhold

Udmelderne (24 interviews)

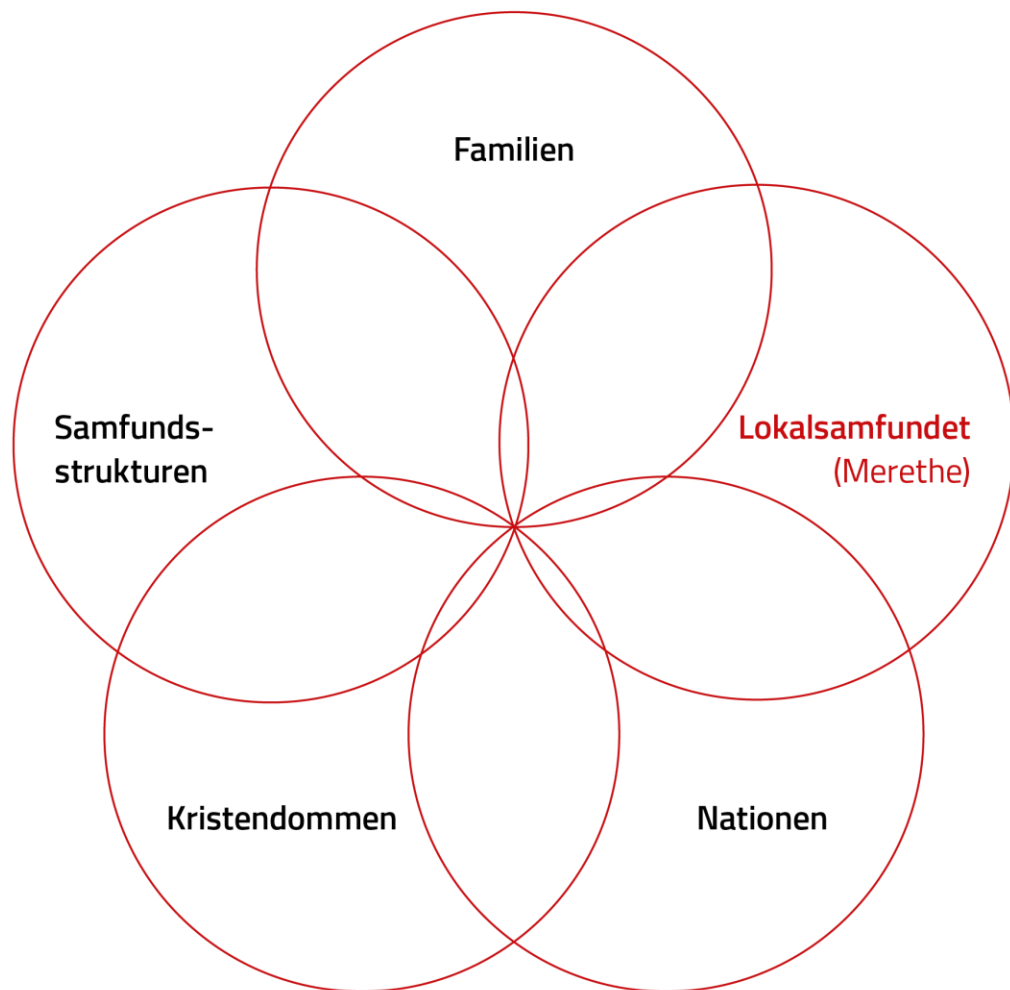
- Har meldt sig ud af folkekirken, og har få personlige erfaringer med folkekirken

Ikke repræsenteret: personer uden nogen tilknytning til folkekirken gennem livet

Interviewene understøtter fundene fra Bog 1 om de fem forskellige tilhørsforholdsgrupper

KOLLEKTIVE IDENTITETER

- Bredt funderet i kollektive identiteter ▶ bred tilknytning og stabilt medlemskab
- Selektivt funderet i kollektive identiteter ▶ spinkel tilknytning
- Ingen kollektive identiteter tilknyttet folkekirken udover via andre ▶ udmeldt af folkekirken og ingen tilknytning

Jo bredere fundering i kollektive identiteter jo stærkere tilknytning

TRO OG AUTENTICITET I MEDLEMSKABET

Individ

Kollektiv

- Overensstemmelse mellem tro og medlemskab (udmeldere samt ind- og genindmeldere)
- Tilhørsforhold uden tro – søgen efter autenticitet andetsteds (distancerede medlemmer)
- Finder sig til rette inden for rammerne af folkekirken, da de kan tro på egen måde (kulturelt funderede og varierede medlemmer)

Autenticitet: overensstemmelse mellem den indre følelse og situationen, man befinder sig i.
Giver følelsen af at være tro mod sig selv.

Autenticitet kan findes mange steder i medlemskabet og er ikke nødvendigvis knyttet til tro

SOCIALISERING

Socialisering: omhandler den proces, hvorigennem individet tillærer sig sociale normer og danner sig en social identitet og tilknytning.

Barndom

Stærk tilknytning

- Opvokset med religiøs socialisering i hjemmet (Kaisa)
- Ikke nødvendigvis kontakt med folkekirken (fx indmeldere)
- Primært kendskab til folkekirken gennem sekundær socialisering

Svag tilknytning

- Religion har ikke fyldt i barndomshjem
- Sjælden kirkegang

Voksenliv

Primær

- Familiesituation og forandringer
- Forældreskab (Gorm)
- Partner/ægteskab
- Krise

Sekundær

- Venner og bekendte
- Uddannelsesinstitutioner
- Deltagelse i religiøse arrangementer og gudstjenester

Kontakt med folkekirken og religion i opvæksten påvirker tilknytning til folkekirken i voksenlivet og socialisering fortsætter hele livet

POSITIVE OG NEGATIVE MØDER

Positive

- Overgangsritualer (dåb, konfirmation, begravelse) (Karsten)
- Konfirmationsforberedelsen
- Præsternes rolle for indmeldelse
- Indirekte møder: fx spejderbevægelser og velgørenhedsorganisationer

Negative

- Manglende overensstemmelse mellem værdier og handling
- Konfirmationsforberedelsen
- Adfærdsregulerende udtryk for religion (Gitte)

Det samlede antal møder udgør forholdet til folkekirken. Typisk overvægt af positive møder

TILHØRSFORHOLD I FORANDRING

I FOKUS
**KIRKEN OG KIRKEGÅRDEN
SOM STED**

KIRKEGÅRDEN – TAL FRA BOG 1

- 86 % af medlemmerne ønsker, at folkekirken prioriterer midler til vedligeholdelse af kirkegårdene
- 43 % af befolkningen har besøgt en kirkegård udover til begravelse inden for det seneste år
- Der er her forskel på kvinder (49 %) og mænd (36 %)

KIRKEN OG KIRKEGÅRDEN GÅR HÅND I HÅND

Michael (kulturelt funderet medlem, 66-74 år, selvstændig):

”Altså jeg ville meget meget nødt, at kirken ikke var der, og at kirkegården ikke var der. Også fordi, hvis ikke man kan forstå tiden nu og her, så kan man gå over og kigge på kirken og sige, jamen den er bygget for 1.000 år siden, og så dengang var der altså også mennesker, der kunne lægge to og to sammen og finde ud af at stable et hus på benene, ikke?”

- Kirken og kirkegården flyder ofte sammen som sted og funktion
- 13 % af befolkningen benytter kirken til ”en lille stund uden for gudstjeneste eller koncert” (ingen forskel ml. unge og ældre)

Og

- Der skelnes blandt interviewpersonerne ikke mellem kirkegårde og kommunale gravpladser.

KIRKEN SOM ET KULTURHISTORISK PITSTOP

Mathias (kulturelt funderet medlem, 24-39 år, akademiker):

”[...] der har jeg altid lige gået ind og kigget i kirkerummet og sådan se, hvordan ser kirkerummet ud, hvor flot er det dekoreret, der er nogle kirker, der er enormt flotte altså med udskårne lofter og så videre, det synes jeg altid, det er altid meget spændende at se, hvordan er en kirke egentlig indrettet, så det er jo sådan en lidt lavpraktisk ting, men det, så tænker jeg, så filosoferer jeg altid over, tænk sig, hvad det har krævet at bygge sådan en kirke, tænk sig, hvad de har, hvad der har været lagt i at skære altertavler og dekorere og, ja.[...] det er en kæmpe bedrift, altså, det er jo sådan rent samfundsmæssigt, ikke, jeg tror slet ikke vi kan forestille os det, men tanken om, hvordan man er gået sammen og har besluttet, at man skulle opføre en kirke, og man har finansieret opførelsen af den kirke og fået det praktiske til at forløbe, det har været en kæmpe bedrift på det tidspunkt” (s. 123).

ET MENTALT PITSTOP

Henny (varieret medlem, 56-65 år):

”Og man sætter sig, og ingen larmer, man får lov at sidde og bare være. Der kan være mange derinde, og der er helt stille og roligt, og man kan bare få lov at sidde. Og så når man synes, at man har haft sit øjeblik der, så kan man gå igen. Og det er der jo også et fællesskab i, selvom man sidder for sig selv på en eller anden måde, ikke. [...] Men der er en anden, måske en anden ærbødighed, en ... altså, jeg ved det ikke, men det er lige præcis der, at jeg synes, at jeg kan mærke den dér, der giver mig både håb og fred i sjælen og glæde også. Jeg har det godt med, så kan jeg da bare sidde der et stykke tid, og så kan jeg sådan bare sidde og ja, måske tænke på, hvem der ikke er mere, eller tænke på nogle andre ting, eller bare slet ikke tænke, bare ro og så gå igen. Og det er ok, selvom jeg slet ikke hører til i deres trossamfund [...]” (s. 124).

KIRKEGÅRDE SOM STED FOR REFLEKSION

Ditte (distanceret medlem, 40-55 år, professionsuddannet):

”Ja, der er en kirke her i området [...] Der kan man gå om, og så kan man sidde dér og kigge ud [over landskabet]. Og dér har jeg både haft mine egne børn med og de børn, som jeg passer, og så har vi siddet dér, og dét synes jeg er helt fantastisk at sidde dér og bare filosofere lidt og føle, at man måske rører ved noget, jeg ved ikke helt, hvad det er, men det er sådan en, ja ... Der tænker jeg lige en ekstra gang, når jeg sætter mig der” (s. 128).

KIRKEGÅRDE SOM STED FOR KONTAKT MED AFDØDE

Marianne (kulturelt funderet medlem, 40-55 år):

”[...] altså jeg går på kirkegården jævnligt en gang om måneden, ikke, og lægger blomster, og på mærkedage og sådan noget, der går jeg jo derover, det er ikke sådan, at jeg går ind i kirken” (s. 130).

Ursula (udmelder, 40-55 år, underviser):

”Nej, det gør jeg ikke. Men det er jo også, fordi at dem der er døde, de bor jo langt væk [...] Så det er ikke lige her, hvor jeg bor. Ellers så havde jeg gjort det, det er jeg ret sikker på, at jeg vil synes, det var meget hyggeligt at gå ned og snakke lidt” (s. 129).

KIRKEGÅRDEN SOM STED

- Kirkegårdens funktioner
 - Et sted at koble ind på familiens erindringskæde
 - Et sted at finde ro i sindet
 - Kontakt til dét i livet, som er større end én selv
 - Smukt sted at gå tur
 - Et historisk kulturelt sted
- Anvendelsen balancerer individuelle behov og kollektive identiteter (fx familie og nation)
- De besøgende skaber små private tidspunkter i det offentlige rum på kirkegården
- De interviewede taler ikke om at møde andre på kirkegården. Det tyder på at vi kulturelt også giver rum for at skabe private rum på kirkegården – vi opsøger med andre ord ikke hinanden dér

SPØRGSMÅL TIL REFLEKSION

- Hvad er vigtigt i understøttelsen af den store bredde i anvendelsen og af de mange forskellige funktioner kirkegården har for de besøgende?
- Vi ser parallellitet i den funktion, som kirke og kirkegård som sted har for de besøgende. Hvilke muligheder skaber det for at gøre kirkegården attraktiv og relevant som rum for kirkegængerne og gøre kirken attraktiv og relevant for de besøgende på kirkegården?

